

SURİYE EYALETİ'NİN KURULUŞUNA KADAR ROMA'NIN DOĞU AKDENİZ'DE KORSANLIKLA MÜCADELESİ

ROME'S FIGHT AGAINST PIRACY IN THE EASTERN MEDITERRANEAN TO THE ESTABLISHMENT OF THE SYRIAN PROVINCE

ERCÜMENT YILDIRIM*

Öz: Akdeniz medeniyetinin oluşumunda deniz ticareti kadar önemli bir diğer olgu da korsanlık faaliyetleridir. Hellenistik Dönem'in başlangıcına kadar Akdeniz kıyıları bir veya iki devletin sürekli otoritesi altında olduğu için, korsanlık çok fazla görülmemiştir. Hellenistik Dönem'de ise krallıkların sürekli birbirleriyle savaşmasından dolayı Akdeniz'de oluşan otorite boşluğunu korsanlar doldurmuştur. Roma'nın Seleukosları, Toros Dağları'nın doğusuna çekilmeye mecbur olmasıyla Kilikia kıyıları korsanların doğal sığınma mekanına dönüşmüştür. Kilikia'ya yerleşen korsanlar Akdeniz ticaretini tehdit etmelerinin yanı sıra İtalya Yarımadası'na kadar uzanan yağma seferleri düzenlemişlerdir. Bu durum Roma'yı rahatsız etmeye başlayınca korsanlık sorununu çözmek için Scipio Aemilianus, Marcus Antonius, Sulla, Dolabella ve Servilius gibi komutanları gönderilmiştir. Korsanlar ile Roma arasında uzun süre devam eden deniz ve kara savaşlarında korsanlara büyük darbeler vurulmuşsa da korsanlık tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Korsanlar, yoksullukla mücadele eden yerel halktan da büyük destek görmüşlerdir. Roma, nihayetinde Pompeius'u hem Küçük Asya'daki Roma otoritesini tesis etmesi hem de korsanlık sorununu çözmesi için göndermiştir. Pompeius, Kilikia'da askeri tedbirlerin yanı sıra bölgedeki insanları başka alanlara göç ettirerek korsanlık sorununa çözüm bulmuştur. Ayrıca Pompeius Suriye Eyaleti'ni kurarak korsanların sığınabileceği tüm limanları Roma egemenliği altına almıştır.

Anahtar Kelimeler: Roma • Korsanlık • Kilikia • Pompeius • Suriye Eyaleti

Abstract: In the rise of Mediterranean civilization and Mediterranean sea trade the onset of piracy was an important event. Due to the supremacy of one or two powers in the Mediterranean until the start of the Hellenistic period, piracy had not occurred in the Mediterranean. During the Hellenistic period due to constant wars between kings, piracy filled the space in the absence of control. Since the Roman Empire forced the Seleucid withdrawal from the eastern part of the Taurus Mountains, Cilicia's shores became a natural home for pirates. The pirates who settled in Cilicia not only threatened trade in the Mediterranean, but organized looting expeditions that extended to Italy. This began to concern Rome and Scipio Aemilianus to solve the problem of piracy, Marcus Antonius, Sulla sent to the commanders of Dolabella, and as Servilius. Fightings of Pirates and Romans prolonged in the land and sea. Despite large defeats for the pirates, piracy continued to exist. The pirates had great support from the local people who were struggling with poverty. Rome finally sent Pompeius to establish authority over Asia Minor, and also to solve the problem of piracy. Pompey found solutions for the problem of piracy, by taken measures in the area, military action against the pirates in Cilicia and moving people to other areas. Moreover Pompeius established the Syrian Province and so exercised control over all the ports that the pirates could have sought refuge in.

Keywords: Rome • Piracy • Cilicia • Pompey • Provincia Syria

* Yrd. Doç. Dr., Sütçü İmam Üniversitesi, Tarih Bölümü, Kahramanmaraş. neshali@gmail.com

1. Giriş

Küçük Asya'da başlayan Seleukos-Roma mücadelesinde üstünlüğün Roma'nın lehine döndüğü MÖ 190 yılındaki Magnesia Muharebesi'nden sonra Seleukoslar Küçük Asya'nın batısını tamamen terk etmeye mecbur kalmıştır. Bu savaştan yaklaşık iki yıl sonra, Apameia (Dinar) kentinde bir barış anlaşması yapılmıştır. MÖ 188 yılında yapılan ve yapıldığı kentin adını alan Apameia Anlaşması'yla Seleukos kralı Antiokhos, Toros Dağları'nın batısındaki tüm topraklardan çekilmiş ve savaş gemilerini Roma'ya teslim etmiştir¹. III. Antiokhos, kalan gemilerini de Kilikia'daki Sarpedon Burnu'nun batısına geçmeyeceğini de garanti etmiştir. Böylece Roma, karada kazandığı zaferinin avantajını kullanarak Akdeniz'deki hâkimiyet alanını biraz daha genişletmiştir. Apameia Anlaşması'ndan sonra Makedonlarla uzun süre mücadele etmek zorunda kalan Roma, Küçük Asya'daki topraklarını genişletmek fırsatını bulamamıştır². Roma'nın Küçük Asya'daki topraklarının bir anda büyümesi ise savaş yoluyla değil, Pergamon Krallığı'nın son kralı III. Attalos'un ölümünden sonra topraklarını Roma'ya bırakmayı vasiyet etmesiyle olmuştur³. Küçük Asya'nın büyük bir kısmını hâkimiyeti altına alan Roma, MÖ 129 yılında Küçük Asya'daki ilk Roma eyaleti olan *Provincia Asia*'yı (Asia Eyaleti) kurmuştur. Eyaletin kurulmasından sonra Roma'nın geleneksel siyasi ve askeri örgütlenmesi oluşturulmaya başlanmıştır. *Provincia Asia*'nın kurulmasının amaçlarından biri de Doğu Akdeniz'i tamamen Roma hâkimiyeti altına almaktır⁴.

Roma Cumhuriyeti'nin Küçük Asya'daki topraklarını hızla genişletmesi Karadeniz kralı VI. Mithradates Eupator'u sıranın kendisine geldiği kaygısına düşürmüştür. Mithradates, Roma'yı durdurmak veya en azından yavaşlatmak için saldırıya geçmiştir⁵. Karadeniz kralı Mithradates; Bithynia ve Kappadokia'ya hızlı saldırılar düzenleyerek Roma'nın bölgedeki askeri gücünü kırmak istemiştir. Yaptığı bu saldırılarda başarılar elde edince Küçük Asya'nın batısına ilerleyerek bölgedeki Roma vatandaşlarını katletmiş ve Roma'nın nüfuzunu kırmaya çalışmıştır⁶. Bu ilerleyiş kayıtsız kalmayan Roma ile Mithradates arasında uzun sürecek olan bir savaşlar dizisi başlamıştır. Mithradates, Roma'nın Küçük Asya'daki ilerlemesinin yanında Karadeniz'deki genişlemesinden de rahatsız olmuştur. Roma'nın Karadeniz'deki hâkimiyetini zayıflatmak için Marmara Denizi'nin en önemli limanlarından biri olan Kyzikos⁷ kentini kuşatmasına rağmen istediği başarıyı elde edememiştir. Lojistik nakliye yollarından çok uzaklaşan ve Karadeniz üzerinden yardım alamayan Mithradates'in ilerleyişi oldukça zorlaşmıştır. Roma kuvvetleri tarafından Hellas'ta birbiri ardına ordularının yenilmesinin ardından MÖ 85 yılında imzalanan Dardanos Anlaşması'yla Birinci Mithradates-Roma Savaşı'nda ele geçirdiği toprakları terk etmek zorunda kalmıştır. Dardanos'da ağır bir yenilgiye uğratılan Mithradates kaçmak zorunda kalmıştır. Böylece Roma, Küçük Asya'nın batısı ve dolayısıyla Ege ile Batı Akdeniz'in güvenliğini sağlamıştır⁸.

Roma Senatosu, Mithradates'in hala büyük bir tehlike oluşturduğunu düşündüklerinden onunla

¹ Diod. XXIX. 10; McDonald 1967, 1-8; Austin 1989, 171-172; Arslan 2007, 127-140; Andrew 2009, 65-66.

² Kaya 1996, 213-219; Arslan 2003b, 91-92; Brice 2014, 115-116.

³ Plin. *nat.* XXXIII. 148; Vell. II. 4; Strab. XIII. 4. 2; App. *Mithr.* 62; Chamoux 2003, 417; Magie 2004.

⁴ Hansen 1971, 162; Lintott 1993, 10-24; Kaya 2005, 14-15; Mayor 2009, 119-121.

⁵ App. XII. 17; Glew 1981, 109-121; Crawford 1992, 138; Arslan 2003a, 203; 2007, 114-126; Dunstan 2011, 151-153.

⁶ Plut. *Sulla* XXIV. 4; Mcging 1986, 108-130; Ussher 2003, 953; Lockwood 2010: 34-36.

⁷ Doğal bir körfez içinde yer alan bu kent, Kapıdağı Yarımadası'nın ana kara ile birleştiği alanın güney ucunda yer almaktadır.

⁸ Strab. XIII. 1. 28; App. XII. 17; Plut. *Luc.* V. 7. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Sherwin-White 1983, 93; Chamoux 2003, 145; Arslan 2007, 85 vdd.

mücadele etmek için Lucullus'u göndermiştir. MÖ 71 yılında başlattığı seferle Lucullus, Mithradates'i yenerek Teion'dan Amastris'e kadar olan tüm sahil şeridini, sonrasında Sinope'yi ele geçirerek; Paphlagonia kıyılarının tamamını ve Pontos'un büyük kısmını Roma'ya bağlamıştır⁹. Mithradates, Armenia kralı II. Tigranes'e sığınmıştır. Tigranes, Roma gibi büyük bir güç ile mücadeleye girmek niyetinde olmamasına rağmen Roma yayılmasının bu hızla devam etmesi durumunda ister istemez savaşmak zorunda kalacağını bilmekteydi¹⁰. Lucullus ise doğuda kazanacağı büyük zaferin kendisine sağlayacağı şöhretin ve getireceği zengin ganimetin hevesiyle ilerliyordu¹¹. Lucullus, Tigranes ve Mithradates tarafından oluşturulan oldukça büyük bir orduyu yenerek Armenia Krallığı'nın başkenti Tigranakert'aya girmiştir. Lucullus, Armenia topraklarının büyük kısmını ele geçirmesine rağmen uzun süre hâkimiyeti altına tutamayacağını bilmekteydi¹².

Armenia Krallığı topraklarını ele geçiren Roma, Parthlar ile sınır komşusu olmuştur. Roma'nın bölgeye gelmesinden çekinen Parth kralı III. Phraates, Lucullus'a bir elçilik heyeti göndermiştir. Karşılıklı elçilerin gelip gitmesinden sonra Parthlar, Armenia-Pontos ile Roma arasındaki mücadelede tarafsızlıklarını ilan etmişlerdir¹³. Parthların tarafsızlığı sağlanınca Lucullus yeniden Kuzey Armenia'ya ilerlemeye başlamışsa da Mithradates, hızlı bir baskınla onlara büyük kayıplar verdirmiştir¹⁴. Bunun üzerinde Lucullus, Galatia'ya çekilmek zorunda kalmıştır. Roma'nın boşalttığı Pontos topraklarını Mithradates tekrar ele geçirmiştir. Bu sırada Roma Senatosu Lucullus'u geri çağırarak yerine Pompeius'u doğu ordularının komutanı olarak atamıştır¹⁵.

2. Suriye Eyaleti'nin Kuruluşuna Kadar Doğu Akdeniz

Klasik Dönem'de Pers hâkimiyetinde olan Doğu Akdeniz sahilleri bu dönemde tek bir otoritenin kontrolü altında bulunmasından dolayı ticari yönden zenginleşmiş ve önemli liman kentleri oluşturulmuştur. Pers-Hellen çekişmesinin devam ettiği dönemlerde bile gerek koloni kentleri gerekse Pers hâkimiyetini tanıyan kıyı kentlerinde ticaret bütün hızıyla devam etmiştir¹⁶. Büyük İskender'in Akdeniz dünyasının tamamını ele geçirmesinden sonra da Pers ve Hellen mücadelesi sırasında oluşturulan ticari örgütlenme ve buna bağlı olarak deniz taşımacılığı kesintisiz devam etmiştir. Bu dönemde Akdeniz tek bir otorite altında yaşadığı için herhangi bir korsanlık faaliyeti de gelişmemiştir¹⁷. Akdeniz'deki düzenin bozulması Büyük İskender'in ölümüyle başlamıştır. Diadokhos'lar arasında başlayan iktidar mücadeleleri büyük savaşları beraberinde getirirken oluşan otorite boşluğu korsanlara geniş bir manevra alanı oluşturmuştur¹⁸.

Akdeniz dünyası birbirine düşman Hellenistik krallıklar arasında paylaşılırken Akdeniz kıyıları da tek otoritenin hâkimiyetinden çıkıp korsanlığın geliştiği bir alan haline dönüşmüştür. Korsanlığın ve korsan kentlerin bu kadar hızlı gelişmesinin pek çok nedeni mevcuttur. Öncelikle karadan

⁹ Plut. *Luc.* III. 1-10; Cohen 1996, 384-385; Ussher 2003, 542-543; Chamoux 2003, 150; Mackay 2004, 136; Mayor 2009, 276.

¹⁰ Atlan 1970, 138-144; Redgate 1998, 75; Tozer 2006, 218-219; Arslan 2007, 388-394.

¹¹ Keaveney 1992: 110; Oktan 2008: 48-49.

¹² Mcging 1986, 168; Sherwin-White 1994, 239-244.

¹³ Plut. *Luc.* XXX.1. Ayrıca bk. Chahin 2001, 204; Bailey 2003, 46; Burgan 2010, 58-59.

¹⁴ Hooper 1979, 211; Keaveney 1992, 118.

¹⁵ Dio Cass. XXXVI. 40-42; ayrıca bk. Colledge 1967, 36; Dignas – Winter 2007, 12.

¹⁶ Lockard 2007, 160-162; Abulafia 2011, 134-141.

¹⁷ Powell 1997, 190-191; Bugh 2006, 89-90; Mikalson 2009, 186-187.

¹⁸ Souza 1999, 54-56; Chamoux 2003, 308-312; Arslan – Tüner Önen 2011, 190-191.

ulaşımın oldukça zor olduğu coğrafyalarda kurulan kentler, önce korsanların uğrak yeri sonra da onların yaşam alanı haline gelmiştir. Gittikçe güçlenen korsanlar kendi aralarında birlikler oluşturarak bu kentleri kendi hâkimiyetleri altına almışlardır¹⁹. Böylece Akdeniz’de filolar halinde hareket eden kalabalık korsan gemileri, kendi başlarına önemli bir askeri güç oluşturmaya başlamıştır. Hellenistik Dönem’in karmaşık savaş ortamında korsanların oluşturduğu bu gücü kullanmak isteyen krallar zamanla korsanlarla işbirliğine gitmiş ve hatta onların gemilerini kendi donanmaları gibi görmeye başlamışlardır. Korsanların bazıları bir kralın hizmetine girmeyi kendilerini bir noktada garanti altına almak olarak görmüşken, bazı korsanlar hiçbir otorite tanımadan bağımsız şekilde hareket etmişlerdir. Bu iki grubun dışında kendi çıkarları için bazen bir kralın hizmetinde kalan fakat onun güçsüz düşmesi üzerine bağımsız hareket eden ya da daha güçlü bir kralın hizmetine giren üçüncü bir grup oluşmuştur²⁰.

Hellenistik krallıklar arasında başlayan güç mücadelesi sırasında kendilerine yaşayacak uygun bir ortam bulan korsanlar yaptıkları eylemlerden kazandıkları geliri kısa sürede artırmışlardır. Bu esnada Roma, Küçük Asya’nın hâkimi gibi gözükmüşse de yönetimi bölgedeki krallıklara bırakmıştır. Bu krallıklar kendi aralarındaki çekişmeden dolayı güçlenip Roma’ya başkaldıramamışlardır. Bu da Roma’nın istediği bir durum olmasına rağmen bu krallıklar Küçük Asya’nın Akdeniz kıyılarına yerleşen ve zamanla kendi güvenlikleri için kaleler ve gemi inşası için tersaneler kuran korsanları da bölgeden uzaklaştıramamışlardır²¹. MÖ II. yüzyılın sonlarında Roma, korsanlık faaliyetlerinden çok rahatsızlık duymuyordu. Aksine korsanlık, hızla büyüyen Roma kenti ve rahat yaşamayı amaç edinmiş Roma vatandaşları için köle sağlayan iyi bir mekanizma olarak değerlendiriliyordu. Korsanlar, ticaret gemilerini yağmalayıp kendi canlarını ve gemilerini tehlikeye atmaktansa korumasız köylere saldırarak oradaki insanları tutsak alıp, Akdeniz’in önemli ticaret kentlerine köle olarak satmayı tercih etmiştir. Kısa süre içinde köle ticaretinden zenginleşen korsanlar, kendilerine daha hızlı ve güçlü gemiler yaptırmışlardır²². Kilikia başta olmak üzere Küçük Asya’nın dağlık sahillerine yerleşen korsanlar kendilerini daha güvende ve güçlü hissettiklerinden her türlü otoriteye karşı düşmanlık yapmaya başlamışlardır²³.

Korsanlığın Roma için bir sorun ve çözülmesi gereken siyasi bir uğraş olduğu fikri senato üyeleri tarafından ağır basmaya başlayınca Scipio Aemilianus başkanlığındaki bir heyet Küçük Asya’ya bu sorunun çözüm yollarını araştırılması için gönderilmiştir. Scipio yaptığı araştırmanın ardından korsanlık faaliyetlerinin artışıdaki temel etkenin bölgedeki otorite boşluğu olduğunu açıklamıştır. Bunun yanı sıra Küçük Asya’nın güneyindeki dağlık bölgelerde yaşayan insanların fakirlik nedeniyle kendilerine çok büyük bir zenginlik vaat eden korsanlığa yöneldiğini iddia etmiştir²⁴. Roma Senatosu saldırı girişimlerinin İtalya’ya kadar ulaşacağı korkusu ve Kartaca Savaşları’nda edindiği tecrübeyle Akdeniz’de kendileri dışında bir güç istemediklerinden dolayı sorunu hızla çözüme yoluna gitmişlerdir. Akdeniz’deki korsanlık faaliyetlerini durdurmak için Roma Senatosu’nun yaptığı ilk ciddi deneme MÖ 102 yılında Kilikia’ya Marcus Antonius’u göndermek olmuştur. Marcus Antonius bölgenin sahip olduğu zor arazi şartlarına rağmen korsan grupları büyük yenilgiye uğratmış-

¹⁹ Chaniotis 2005, 134-139; Blois 2008, 190-191.

²⁰ Tarn 1974, 266; Souza 1999, 57-58; Chamoux 2003, 146-148.

²¹ Hansen 1971, 162; Souza 1999, 131; Konstam 2008, 16; Mayor 2009, 119-121.

²² Rich – Shipley 1995, 203-208; Brennan 2007, 16-17; Little 2010, 47-49.

²³ Green 1990, 653-656; Joshel 2010, 29-37.

²⁴ Wiedemann 1989, 110; Crawford 1992, 132-133; Seager 2002, 51.

tır. Kazandığı zaferlerle Roma'ya ünlü bir komutan olarak dönen Marcus Antonius, korsanlığı sona erdirmek için gereken ekonomik ve sosyal tedbirleri almamış sorunu askeri yollarla çözebileceğini düşünmüştür. Ayrıca Roma korsanlıkla mücadele ederken Roma'nın düşmanları korsanlara destek vermiştir²⁵.

Marcus Antonius'tan kısa süre sonra Kilikia yine korsanların mekânı olmuş ve Akdeniz'deki faaliyetlerine devam etmişlerdir. Korsanların yaptıkları saldırılardan büyük zarar görmeye başlayan Roma ve müttefikleri bu sorunun çözülmesi için Roma Senatosu'na baskı yapmaya başlamışlardır. Bunun üzerine MÖ 99 yılında senato tarafından çıkarılan bir kanunla korsanlığı önleme mücadelesi başlamıştır. Alınan tedbirler müttefik krallıklara da gönderilerek ortak hareket edilemeye çalışılmıştır. Bu mücadelenin devamında MÖ 95 yılında oldukça başarılı bir komutan olan Sulla korsanlık sorununu çözmesi için Roma Senatosu tarafından görevlendirilmiştir²⁶. Sulla Küçük Asya'ya geldiğinde Romalılar, Armenia kralı II. Tigranes'in Kappadokia'ya saldırması üzerine tüm ordusuyla onun üzerine yürümüştür. Bu durum Roma'nın denizlerde kazanılacak bir zaferden çok karadaki sınırlarını korumaya çalıştığını göstermesi bakımından ilginçtir. Sulla, II. Tigranes'i bölgeden çıkarmayı başardıktan sonra Roma'ya dönmüştür²⁷. Bu sırada başkentte başlayan iç çekişmeler ve devamında Roma'yı uzun süre uğraştıracak olan Mithradates ile yapılan mücadele Roma'nın Akdeniz politikasına sekte vurmuştur. Ortaya çıkan bu boşluğu iyi değerlendiren korsanlar da bir taraftan Batı Akdeniz'e yayılırken diğer taraftan Kilikia'nın dağlık bölgelerinde kendi kalelerini inşa ettirip yağmalama sonucu elde ettikleri muazzam servetleriyle yaşamaya başlamışlardır²⁸.

MÖ 84 yılında Sulla, Roma'daki muhalifleri ile başlattığı mücadeleye devam etmek için başkente giderken, Lucius Licinius Murena'yı Küçük Asya'daki Roma otoritesini sağlamlaştırmak için geride bırakmıştır. Murena, Roma ve müttefiklerinin hâkimiyetindeki kıyı kentlerine saldırarak kadar güçlenmiş olan korsanlık faaliyetlerine son verebilmek için harekete geçmiştir. Bunun için öncelikle kıyı kentlerinde oluşturulan tersanelerde korsanların gemileri ile mücadele edebilecek güçte ve hızda gemiler yaptırmıştır. Kısa sürede oluşturulan bu donanma ile önce Ege Denizi'ne açılarak bölgeyi mesken edinen korsan gemilerini buradan uzaklaştırmıştır. Sonrasında Akdeniz'in batı sahillerindeki korsan gemilerini takip edip sığındıkları koy ve körfezleri ele geçirmeye başlamıştır. Murena, bazı başarılar elde etmesine rağmen Akdeniz'deki korsanlık tehlikesini tamamen sona erdirememiştir²⁹.

Korsanlık faaliyetlerinin Akdeniz ticaretini sekteye uğratması nedeniyle Roma'ya yapılan şikâyetler artık bu duruma kalıcı bir çözüm bulunması gerektiğini göstermekteydi. Bunun üzerine MÖ 80 yılında Sulla, Gnaeus Cornelius Dolabella komutası altında büyük bir gücü bölgeye göndermiştir. Dolabella, korsanların elde ettiği zenginliği geri alarak onları zayıflatmayı planlamışsa da bu durumun zamanla yağmaya dönüşmesi üzerine bölgedeki yerel halk Romalıları korsanlara tercih etmeye başlamıştır. Murena Dönemi'nde Ege Denizi'ndeki önemli sığınma alanlarını kaybeden korsanlar artık tüm güçleriyle Kilikia kıyılarına yerleşmeye başlamışlardır³⁰.

Korsanların Kilikia'yı tercih etmesinin en önemli sebebi bölgenin dağlarla çevrili olmasından

²⁵ Powell 1997, 179; Souza 1999, 141; Arslan 2003b, 94-95; Blois 2008, 329; Pitassi 2009, 144.

²⁶ McGing 1986, 78; Keaveney 2005, 29-30; Bradford 2007, 40-41; Lintott 2010, 56-57.

²⁷ Mommsen 1992, 280-281; Mayor 2009, 135-138; Burgan 2010, 57-58.

²⁸ Sherwin-White 1976, 8-9; Hitti 2004, 280-28; Marley 2012, 1-2.

²⁹ Magie 1950, 240-241; Boak 1955, 207-209; Sherwin-White 1983, 149-152; Mayor 2009, 228.

³⁰ Ormerod 1997, 214; Kaya 1988, 164; Southern 2007, 280-281.

dolayı karadan ulaşımın zor olması ve gemi yapımı için gereken kerestenin bu bölgeden sağlanması olmuştur. Böylece Kilikia yerel halk tarafından da desteklenen büyük bir korsanlık ve otoritesizlik alanı haline gelmiştir. Dolabella'nın başarısızlığı üzerine Kilikia'ya Publius Servilius Vatia gönderilmiştir. Servilius, öncelikle uzun zamandan beri korsanlık faaliyetlerini destekleyen ve korsanların elde ettikleri ganimet ve köleler için bir pazar olan Pamphylia kentleri üzerine ilerleyerek onların bu faaliyetlerine son vermiştir³¹. Servilius, kendisinden öncekilerin aksine sadece karadan veya denizden saldırmak yerine denizden donanmasını ilerletirken askerlerini de kıyıda yürütmüştür. Hem karadan hem de denizden kuşatılan korsanların kaçabilecekleri hiçbir yer kalmamıştır. Denizde yakaladığı korsan gemilerini yok ederken karada korsanların yerleştikleri kale ve kentleri de bir daha iskân edilemeyecek şekilde yıkmıştır. Servilius seferinin devamında korsanların en fazla insan kaynağı bulunduğu ve desteklendiği bölge olan Isauria üzerine ilerlemiştir. Isauria topraklarında kazanılan zaferlerle Roma, bölgedeki otoritesini yeniden kurmuştur. Böylece Kilikia'nın dağlık bölgeleri de Roma'nın hâkimiyetine girmiş ve Pontos ile Armenia'da devam eden savaşlarda önemli bir stratejik üs olmuştur. Servilius, kazandığı bu başarılarının ardından bölgede az miktarda Roma askeri bırakarak MÖ 74 yılında başkente geri dönmüştür. Roma'da zafer alayları ile karşılanmış ve kendisine "Isauricus" unvanı verilmiştir³².

Servilius'un bölgeden çekilmesinin ardından burası yine korsanlar ile dolmaya başlamıştır. Kısa sürede faaliyetlerini yoğunlaştıran korsanlar hala bölgedeki insanlardan önemli ölçüde destek görmüştür. Bunun üzerine yine MÖ 74 yılında Lucius Octavius, bölgede güvenliği sağlaması için görevlendirilmiştir. Lucius Octavius geldikten kısa süre sonra yapılan bir savaşta ölmüştür³³. Bu sırada Roma ile Mithradates arasındaki üçüncü savaşın başlamasından dolayı Roma bölge ile yeteri kadar ilgilenememeye başlamıştır. Mithradates ile uzun soluklu bir mücadeleye giren Lucullus'un Küçük Asya'nın doğusunda bulunması ve Kilikia'daki güçler dâhil tüm Roma gücünü kendi yönetimi altına alması sebebiyle Akdeniz kıyılarını büyük ölçüde korunmasız bırakmıştır³⁴. Kuzeyde devam eden savaş korsanlara aradıkları fırsatı sunmuştur. Roma'ya kadar uzanan büyük yağma seferlerine çıkmış ve köle ticaretinden büyük gelirler elde etmişlerdir. Korsanlık faaliyetleri bu dönemde o kadar ileri gitmiştir ki Akdeniz ticaretini tehdit eder hale gelmiştir. Hatta Mısır'dan Roma'ya tahıl ürünlerinin getirilmesi zorlaşmış başkentte erzak sıkıntısı başlamıştır. Korsanlar kendi aralarında oluşturdukları siyasi organizasyonla Akdeniz ticaretini kontrol altında tutmuş ve hatta Roma'yı tehdit eder hale gelmiştir³⁵.

3. Pompeius'un Küçük Asya'ya Gelişi ve Suriye Eyaleti'nin Kuruluşu

Lucullus, Roma'nın Küçük Asya'daki varlığını kalıcı olarak sağlamasına rağmen MÖ 66 yılında Roma Senatosu tarafından görevinden alınarak yerine Gnaeus Pompeius Magnus, "Doğu Orduları Komutanı" olarak atanmıştır. Pompeius, Pontos ve Armenia'da Roma otoritesini sağlamak için öncelikle Lucullus'un geride bıraktığı lejyonlar ile kendi askerlerini birleştirerek döneminin en büyük ordularından birini oluşturmuştur³⁶. Pompeius, ordusuyla birlikte ilerleyerek Roma'nın en büyük düşmanlarından biri olan Mithradates'i Nikopolis yakınlarında yenilgiye uğratmıştır. Mithradates

³¹ Souza 1999, 128; Arslan 2003b, 97-98; Konstam 2008, 19; Pitassi 2009, 153; Fields 2010, 91.

³² Heitland 1911, 349; Fields 2012, 20.

³³ Ormerod 1922, 45-51; Magie 1950, 294; Southern 2002, 65.

³⁴ Plut. *Luc.* XIX.11; Sherwin-White 1983, 93-124; Mcging 1986, 147.

³⁵ Arslan 2003a, 206; Chamoux 2003, 151-152; Bradford 2007, 40; Mayor 2009, 314.

³⁶ Plut. *Luc.* XXX.1; Oktan 2008, 52-55.

bu büyük yenilgiye rağmen Armenia'nın doğusuna kaçmıştır³⁷. Pompeius, Mithradates'i takip etmek için Artaxata'ya ilerlemeye başlayınca Armenia kralı yaklaşan Roma ordusu ile karşılaşmak için başkentini Pompeius'un merhametine bırakarak kaçmıştır³⁸. Pompeius, Lucullus tarafından da ele geçirilen bu bölgede otorite boşluğu oluşmaması ya da daha kötüsü bölgenin Parth nüfuzu altına girmemesi için Tigranes'e krallığı geri verilerek onu Roma'nın Armenia'ya atadığı ilk bağlı kral yapmıştır³⁹. Böylece doğu sınırı sorunu çözülmüş ve bölgeden gelecek saldırılar engellenmiştir. Pompeius ordularını güneye yönelterek Suriye'nin tamamını Roma Cumhuriyeti'ne bağlamış ve MÖ 64-63 yıllarında Suriye Eyaleti'ni (*Provincia Syria*) kurmuştur. Suriye Eyaleti'nin kuruluşu ile Doğu Akdeniz çevresindeki tüm topraklar Roma egemenliğine girmiştir⁴⁰. Artık Roma Senatosu, Pompeius'un tüm Akdeniz'i tehdit eder hale gelen korsanlık sorunu ile ilgilenmesini istemiştir.

MÖ 67 yılında Roma Senatosu Pompeius'a askeri diktatörlüğün yanı sıra "*lex gabinia de pirates persequendis*" kanunuyla oldukça geniş haklar vermiştir⁴¹. Roma Senatosu Pompeius'a seferi için 6.000 *talanta*'lık oldukça büyük bir bütçe, 500 gemiden oluşan bir filo, 120.000 asker vermenin dışında denizden 80 km iç kesimlere kadar olan bölgelerden asker toplama, Roma adına vergi koymak gibi yetkilerle donatmıştır. Oluşturulan bu ordu ve bütçe günümüzdeki ortalama bir devletin yıllık askeri harcamasının ve asker sayısının üzerindedir. Bu durumda Roma Senatosu'nun korsanlık tehlikesini ne kadar ciddiye aldığını ve bu sorunun çözülmesi için harcadığı gayreti göstermesi bakımından önemlidir⁴². Pompeius korsanların gelişmiş gemi yapım teknikleri ve denizcilikteki yeteneklerine karşı koyabilmek için donanmasına "*Liburnian*" adı verilen hızlı ve manevra kabiliyeti yüksek gemileri almıştır. Bu gemiler yüzlerce Roma lejyonerlerini taşıyan oldukça büyük ve buna bağlı olarak hantal olan "*Rhodian Bireme*" gemilerini korsanların hızlı saldırılarından korumakla görevlendirilmiştir. Roma donanmasının bu stratejisine karşı korsanların yapabileceği çok fazla bir şey görünmüyordu⁴³.

Pompeius, öncelikle Akdeniz'i on üç bölgeye ayırarak güvenliğinin sağlanması ve korsanların yakalanması için her bölgeye bir kumandan tayin etmiştir. Komutanlar kendilerine verilen gemilerle bölgelerine varduktan sonra tüm Akdeniz'de ortak bir hücum başlatılmıştır. Pompeius geriye kalan gemilerinin bir kısmını da bu saldırıdan kaçan korsanların sığınacakları limanları araştırması için görevlendirmiştir. Kilikia kıyılarına görevlendirilen komutanlar ise bu hücumlar sırasında beklemişler ve Kilikia'ya yapılacak büyük sefer için hazırlanmışlardır. Diğer bölgelerdeki korsanlar ortadan kaldırıldıktan sonra Kilikia'da korsanların üstlendikleri bölgelere askerler çıkarılmıştır. Mükemmel bir şekilde işleyen bu plan karşısında korsanların ne yapacakları bir şey, ne de sığınacakları bir alan bırakılmıştır⁴⁴. Hoşgörülü bir Romalı olarak bilinen Pompeius, korsan liderlerini öldürmesine rağmen geri kalanlara karşı bağışlayıcı bir tavır sergilemiştir. Onların bir kısmını fidye ile serbest bırakmış bir kısmı da Roma gemilerine diğer korsanların yakalanmasına yardım etmeleri

³⁷ Anderson 1922, 100-102; Redgate 1998, 71; Seager 2002, 53-54.

³⁸ Sherwin-White 1994, 248-253; Ussher 2003, 576; Mayor 2009, 319.

³⁹ Redgate 1998, 78; Seager 2002, 54-61.

⁴⁰ Briant 2002, 837; Edwell 2007, 11-17.

⁴¹ Bunson 2002, 235; Konstam 2002, 28-31; 2008, 20.

⁴² Ormerod 1997, 234-235; Ward – Heichelheim 2003, 190-191; Pitassi 2009, 156.

⁴³ Leach 1978, 74-75; Cross 1991, 37; Morrison 1996, 264-265.

⁴⁴ Seager 2002, 47-48; Ussher 2003, 563-564; Southern 2007, 205; Fields 2012, 64.

koşuluyla bağışlamıştır. Pompeius mevcut korsan çetelerini yok edip onların sığındıkları limanları ele geçirdikten sonra Suriye'den Cebelitarık'a kadar dolaşp Akdeniz boyunca sürekli devriye gezilecek küçük donanma birlikleri oluşturdu⁴⁵. Pompeius, kırk günden az bir sürede Batı ve Orta Akdeniz'i korsanlardan temizlemiştir. Roma lejyonerleri kıyıdağı korsanları Kilikia'nın dağılık kesimlerine çekilmek zorunda bırakmıştır. Pompeius, yaptığı bu etkileyici planın son aşamasında korsanlık sorununun tekrar çıkmasını engellemek için Kıbrıs, Rodos ve Suriye'de oluşturduğu kontrol limanları ile Kilikia'da korsanların yeniden toplanmaması için bir abluka oluşturmuştur. Ayrıca Kilikia'da korsanların yerleşebileceğı koy ve körfezleri sürekli denetlemiştir⁴⁶. Pompeius, korsanların yerel halk tarafından da desteklendiğini bildiğı için bölgeyi Roma hâkimiyetine aldıktan sonra bölgede yaşayan toplulukları zorunlu göçe tabi tutmuştur. Kıyı kesiminde yaşayan ve genellikle balıkçılık ve korsanlıktan geçinen bu insanlar bölgenin iç kesimlerindeki önemli tarım alanlarına yerleştirilmiştir. Pompeius'un tüm bu faaliyetleri yaklaşık üç ay sürmüştür⁴⁷. Böylece uzun zamandan beri mücadele edilmesine rağmen herhangi bir başarı elde edilemeyen korsanlık sorunu çözülmüştü. Bundan sonra Roma, tüm Akdeniz'in sahibi olarak hareket edecektir.

4. Sonuç

Suriye Eyaleti'nin kuruluşuna kadar Roma'nın Doğı Akdeniz politikası korsanlık sorununa çare bulmaktan ibaret olmuştur. Roma, Küçük Asya'ya yayıldığı dönemde Doğı Akdeniz sahillerini hâkimiyeti altında tutan Seleukoslar deniz ticaretini yönlendirdikleri gibi korsan faaliyetlerinin oluşumuna da izin vermemişlerdir. Roma, Apameia Anlaşması ile Toros Dağları'nın doğusuna çekilmek zorunda kalan Seleukosların boşalttığı bölgeleri Küçük Asya'daki yerel krallıklara emanet etmiştir. Bu krallıklar kendi bölgelerinde hâkimiyet sağlamalarına rağmen birbirleriyle sürekli mücadele içinde olduklarından Akdeniz kıyılarında büyük bir otorite boşluğu oluşmuştur. III. Attalos'un vasiyeti ile bir anda oldukça büyük bir alanı hâkimiyetine alan Roma için Mithradates ve Tigranes ile devamında Parthlar gibi yeni düşmanlar da ortaya çıkmıştır. Roma özellikle Mithradates ile uzun süren savaşlarda enerji kaybederken ilgilenilmeye fırsat bulunamayan Kilikia sahillerini korsanlar iskân etmeye başlamıştır. Roma yöneticileri korsanlığı başta çok ciddiye almamışlardır. Hatta Roma'ya köle sağlamanın güvenilir bir yolu olarak görmüşlerdir.

MÖ II. yüzyılın sonlarında Roma'nın Doğı Akdeniz politikası, korsanlıktan nemalanmanın ötesine geçmemiştir. Roma Senatosu, hem başkentin yeniden inşası hem de Roma vatandaşlarının rahat yaşamı için ihtiyaç duyulan kölelerin korsanlık yoluyla gelmesini olağan karşılamıştır. Bu sırada Kilikia sahillerine yerleşip kendilerine uygun sığınma alanları bulan korsanlar, gemi yapım tekniklerini ilerletmiş denizcilik bilgilerini geliştirmişti. Akdeniz'in önemli liman kentleri artık korsan barınaklarına dönmüş ve buralarda kurulan pazarlarda korsanların yağma ile elde ettikleri değerli eşyalar ile köleler satılmaktaydı. Güçlerini hızla artıran korsanlar çıktıkları uzun yağma seferlerini İtalya Yarımadası'na kadar uzatarak Roma'nın zengin liman kentlerini tehdit etmeye başlamıştı. Roma'nın ihtiyaç duyduğu erzakın büyük kısmı deniz yoluyla taşınmaktaydı. Korsanlar denizde gördükleri tüm ticaret gemilerine ayırım kabul etmeksizin saldırıp yağmalamaları Roma ve müttefikleri için büyük sıkıntı oluşturmaya başlamıştır. Roma Senatosu, ilk dönemlerde sempati ile baktığı ve zararsız gördüğü korsanlık faaliyetlerini bu olaylardan sonra yok etmeyi amaç edinmiştir.

⁴⁵ Casson 1991, 182-183; Arslan 2003a, 207; Konstam 2008, 21; Little 2010, 66-67.

⁴⁶ Plut. *Pom.* XXVI. 4; Ward 1974, 43-44; Abulafia 2011, 196.

⁴⁷ Shipley 2000, 395; Hazel 2001, 246; Dunstan 2011, 161.

MÖ I. yüzyılın başlarında Roma bir taraftan korsan tehdidi altındayken diğer taraftan da Küçük Asya'daki VI. Mithradates ve II. Tigranes sorunuyla uğraşmıştır. Bu sebepten Doğu Akdeniz için müstakil bir politika takip edememiştir. Roma Senatosu Kıbrıs'a; Kilikia ve Suriye sahillerine tamamen hâkim olmadan ve Küçük Asya'daki otoritesini sağlamlaştırmadan Doğu Akdeniz'e egemen olamayacağını anlamıştır. Bu sebepten Pompeius'a kadar Doğu Akdeniz'i kontrol altına almak için gönderilen Scipio Aemilianus, Marcus Antonius, Sulla, Dolabella ve Servilius'un elde ettiği başarılar geçici olmuş, kalıcı bir çözüm bulunamamıştır.

Roma'nın Doğu Akdeniz politikasını şekillendiren ve korsanlık faaliyetlerine son veren kişi ise Pompeius olmuştur. Pompeius, Roma'nın Doğu Akdeniz'e hâkimiyet kurmasının yegâne yolunun Küçük Asya'daki Pontos ve Armenia krallıklarının kontrol altına alınması ve Suriye'nin Roma'ya katılmasına bağlı olduğunu anlamıştır. Bunun için önce Pontos Krallığı'nı ortadan kaldırmış Armenia Krallığı'nı da Roma'ya bağlı hale getirmiştir. Pompeius, Suriye'yi de alarak onu Roma'nın bir eyaleti haline dönüştürmüştür. Bu aşama tamamlandıktan sonra Roma Senatosu'nun da isteği üzerine büyük bir donanma ve orduyla Doğu Akdeniz'e ilerlemiştir. Akdeniz'i idari bölümlere ayırarak her birinin başına bir komutan atamıştır. Böylece korsanlara hareket alanı bırakmamıştır. Sonrasında Kilikia topraklarını tamamen kontrolü altına almış, bölgede korsanlık ile uğraşanlar ve onlara destek verenler ya öldürülmüş ya da sürgün edilmiştir. Roma'yı uzun süre uğraştıran korsanlık sorununu çözerek Suriye Eyaleti'ni kuran Pompeius, Doğu Akdeniz'deki hâkimiyeti sağlamıştır.

Roma, yüzyıllarca mücadele edeceği Parthları da Akdeniz'den uzak tutmaya gayret etmiştir. Önceki dönemlerde Roma'yı çok güç şartlar altında bırakan Kartaca tehlikesinden ders çıkaran Roma Senatosu, kendisinden başka hiçbir gücün Akdeniz'de bir limanı dahi olmasına tahammül edememiştir. Parthların Doğu Akdeniz'den uzak tutulacağı en güvenli sınır ise Fırat Nehri olmuştur. Roma'nın Pompeius'dan sonraki Doğu Akdeniz politikasını oluşturan anlayış ise Fırat Nehri'nin batısının sürekli kontrol altında tutulmasının sağlanarak Parthların Akdeniz'e inmesini engellemek olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

- App. (= Appianus, *Rhomaika*)
Mithr. (= *Mithridateion*)
 Kullanılan Metin ve Çeviri: *Appian's Roman History*, vols. I-IV. Trans. H. White. Cambridge, Massachusetts - London 1912-1913 (The Loeb Classical Library).
- Diod. (= Diodorus Siculus, *Bibliotheca Historike*)
 Kullanılan Metin ve Çeviri: *Diodorus of Sicily*. Trans. R. M. Geer. London - New York 1947 (The Loeb Classical Library).
- Plin. *nat.* (= G. Plinius Secundus "Yaşlı", *Naturalis Historia*)
 Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pliny Natural History*, vols. I-X. Trans. H. R. Rackham, W. H. S. Jones - D. E. Eichholz. Cambridge, Massachusetts - London 1938-1971 (The Loeb Classical Library).
- Plut. (= Plutarkhos, *Bioi Paralleloi*)
Caes. (= *Caesar*)   *Pomp.* (= *Pompeius*)
Sull. (= *Sulla*)   *Luc.* (= *Lucullus*)
 Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives*, vols. I-XI. Trans. B. Perrin. London - New York 1959 (The Loeb Classical Library).
- Strab. (= Strabon, *Geographika*)
 Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Geography of Strabo*, vols. I-VIII. Trans. H. L. Jones. London - New York 1917-1932 (The Loeb Classical Library).
 Strabon, *Coğrafya*. Çev. A. Pekman. İstanbul 2000.

Modern Literatür

- Abulafia 2011 D. Abulafia, *The Great Sea: A Human History of the Mediterranean*. Oxford 2011.
- Anderson 1922 J. G. C. Anderson, "Pompey's Campaign Against Mithradates". *Journal of Roman Studies* XII (1922) 99-105.
- Arslan 2003a M. Arslan, "Piracy on the Southern Coast of Asia Minor and Mithradates Eupator". *Olba* VIII (2003) 195-211.
- Arslan 2003b M. Arslan, "MÖ 188 Yılından MÖ 67 yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Tracheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları". *Adalya* VI (2003) 91-118.
- Arslan 2007 M. Arslan, *Mithradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı*. İstanbul 2007.
- Arslan – Tüner Önen 2011 M. Arslan – N. Tüner Önen, "Akdeniz'in Korsan Yuvaları: Kilikia, Pamphylia, Lykia ve Ionia Bölgelerindeki Korykoslar". *Adalya* XIV (2011) 189-206.
- Atlan 1970 S. Atlan, *Roma Tarihi'nin Ana Hatları*. İstanbul 1970.

- Austin 1989 M. M. Austin, *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest*. Cambridge 1989.
- Bailey 2003 H. Bailey, *The Cambridge History of Iran: The Seleucid, Parthian and Sasanian Periods*. Cambridge 2003.
- Blois 2008 L. Blois, *An Introduction to the Ancient World*. New York 2008.
- Boak 1955 A. E. Boak, *A History of Rome to 565 A.D.* New York 1955.
- Bradford 2007 A. S. Bradford, *Flying the Black Flag: A Brief History of Piracy*. Santa Barbara 2007.
- Brennan 2007 S. Brennan, *The Gigantic Book of Pirate Stories*. New York 2007.
- Briant 2002 P. Briant, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*. Paris 2002.
- Brice 2014 L. L. Brice, *Warfare in the Roman Republic: From the Etruscan Wars to the Battle of Actium*. Santa Barbara 2014.
- Bugh 2006 G. R. Bugh, *Companion to the Hellenistic World*. Cambridge 2006.
- Bunson 2002 M. Bunson, *Encyclopedia of the Roman Empire*. New York 2002.
- Burgan 2010 M. Burgan, *Empires of Ancient Persia*. New York 2010.
- Casson 1991 L. Casson, *The Ancient Mariners: Seafarers and Sea Fighters of the Mediterranean in Ancient Times*. Princeton 1991.
- Chahin 2001 M. Chahin, *The Kingdom of Armenia: A History*. Richmond 2001.
- Chamoux 2003 F. Chamoux, *Hellenistic Civilization*. Malden 2003.
- Chaniotis 2005 A. Chaniotis, *War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History*. Malden 2005.
- Cohen 1996 G. M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*. California 1996.
- Colledge 1967 M. A. R. Colledge, *The Parthians*. London 1967.
- Crawford 1992 M. H. Crawford, *The Roman Republic*. Cambridge 1992.
- Cross 1991 R. Cross, *Warfare: A Chronological History*. London 1991.
- Dignas – Winter 2007 B. Dignas – E. Winter, *Rome and Persia in Late Antiquity: Neighbours and Rivals*. Cambridge 2007.
- Dunstan 2011 W. E. Dunstan, *Ancient Rome*. Lanham 2011.
- Edwell 2007 P. Edwell, *Between Rome and Persia, The Middle Euphrates, Mesopotamia and Palmyra Under Roman Control*. New York 2007.
- Erskine 2009 A. Erskine, *A Companion to Ancient History*. Hoboken 2009.
- Fields 2010 N. Fields, *Warlords of Republican Rome: Caesar Against Pompey*. Haver-town 2010.
- Fields 2012 N. Fields, *Pompey*. Oxford 2012.
- Glew 1981 D. G. Glew, "Between the Wars: Mithradates Eupator and Rome, 85-73 B.C.". *Chiron XI* (1981)109-130.

- Green 1990 P. Green, *Alexander to Actium: The Historical Evolution of the Hellenistic Age*. California 1990.
- Hansen 1971 E. V. Hansen, *The Attalids of Pergamon*. New York 1971.
- Hazel 2001 J. Hazel, *Who's Who in the Roman World*. New York 2001.
- Heitland 1911 W. E. Heitland, *A Short History of the Roman Republic*. Cambridge 1911.
- Hitti 2004 P. K. Hitti, *History of Syria: Including Lebanon and Paletsine*. Piscataway 2004.
- Hooper 1979 F. Hooper, *Roman Realities*. Detroit 1979.
- Joshel 2010 S. R. Joshel, *Slavery in the Roman World*. Cambridge 2010.
- Kaya 1988 M. A. Kaya, "Anadolu'da Roma Egemenliği ve Pompeius'un Siyasal Düzenlemeleri". *Tarih İncelemeleri Dergisi* XIII (1988) 163-173.
- Kaya 1996 M. A. Kaya, "III. Makedonya Savaşına Kadar Roma'nın Anadolu Politikası". *Tarih İncelemeleri Dergisi* XI (1996) 211-236.
- Kaya 2005 M. A. Kaya, "Anadolu'da Roma Eyaletleri; Sınırlar ve Roma Yönetimi". *Tarih Araştırmaları Dergisi* XIV (2005) 11-30.
- Keaveney 1992 A. Keaveney, *Lucullus: A Life*. New York 1992.
- Keaveney 2005 A. Keaveney, *Sulla: The Last Republican*. New York 2005.
- Konstam 2002 A. Konstam, *The History of Pirates*. Guilford 2002.
- Konstam 2008 A. Konstam, *Piracy: The Complete History*. Oxford 2008.
- Leach 1978 J. Leach, *Pompey the Great*. New York 1978.
- Lintott 1993 A. Lintott, *Imperium Romanum: Politics and Administration*. New York 1993.
- Lintott 2010 A. Lintott, *The Romans in the Age of Augustus*. New York 2010.
- Little 2010 B. Little, *Pirate Hunting: The Fight Against Pirates, Privateers, and Sea Raiders from Antiquity to the Present*. Lincoln 2010.
- Lockard 2007 C. A. Lockard, *Societies, Networks, and Transitions: A Global History I*. Boston 2007.
- Lockwood 2010 J. A. Lockwood, *Six-Legged Soldiers: Using Insects as Weapons of War*. Oxford 2010.
- Mackay 2004 C. S. Mackay, *Ancient Rome: A Military and Political History*. Cambridge 2004.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor, to the end of the Third Century After Christ*. Princeton 1950.
- Magie 2004 D. Magie, *Anadolu'da Romalılar-Attalos'un Vasiyeti*. İstanbul 2004.
- Marley 2012 D. F. Marley, *Daily Life of Pirates*. Santa Barbara 2012.
- Mayor 2009 A. Mayor, *The Poison King: The Life and Legend of Mithradates, Rome's Deadliest Enemy*. Princeton 2009.
- McDonald 1967 A. H. McDonald, "The Treaty of Apamea (188 B.C.)". *JRS* 57 (1967) 1-8.

- Mcging 1986 B. C. Mcging, *The Foreign Policy of Mithradates VI Eupator, King of Pontus*. Leiden 1986.
- Mikalson 2009 J. D. Mikalson, *Ancient Greek Religion*. Malden 2009.
- Mommsen 1992 T. Mommsen, *A History of Rome*. New York 1992.
- Morrison 1996 J. S. Morrison, *Greek and Roman Oared Warships*. Oxford 1996.
- Oktan 2008 M. Oktan, "Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Pontos'da Yapılan Düzenlemeler". *Anatolia* 34 (2008) 47-75.
- Ormerod 1922 H. A. Ormerod, "The Campaigns of Servilius Isauricus Against the Pirates". *JRS* 12 (1922) 35-56.
- Ormerod 1997 H. A. Ormerod, *Piracy in the Ancient World*. Maryland 1997.
- Pitassi 2009 M. Pitassi, *The Navies of Rome*. New York 2009.
- Powell 1997 A. Powell, *The Greek World*. New York 1997.
- Redgate 1998 A. E. Redgate, *The Armenians*. Malden 1998.
- Rich – Shipley 1995 J. Rich – G. Shipley, *War and Society in the Roman World*. New York 1995.
- Seager 2002 R. Seager, *Pompey the Great: a Political Biography*. Malden 2002.
- Sherwin-White 1976 A. N. Sherwin-White, "Rome, Pamphylia and Cilicia". *JRS* 66 (1976) 1-14.
- Sherwin-White 1983 A. N. Sherwin-White, *Roman Foreign Policy in the East: 168 BC to AD 1*. Oklahoma 1983.
- Sherwin-White 1994 A. N. Sherwin-White, "Lucullus, Pompey and the East". *CAH* 9 (1994) 229-265.
- Shipley 2000 G. Shipley, *The Greek World After Alexander: 323 - 30 BC*. New York 2000.
- Southern 2002 P. Southern, *Pompey the Great*. London 2002.
- Southern 2007 P. Southern, *The Roman Army: A Social and Institutional History*. Oxford 2007.
- Souza 1999 P. Souza, *Piracy in the Graeco-Roman World*. Cambridge 1999.
- Tarn 1974 W. W. Tarn, *Hellenistic Civilisation*. London 1974.
- Tozer 2006 H. F. Tozer, *A History of Ancient Geography*. Cambridge 2006.
- Ussher 2003 J. Ussher, *The Annals of the World*. Green Forest 2003.
- Ward – Heichelheim 2003 A. M. Ward – F. M. Heichelheim, *A History of the Roman People*. New Jersey 2003.
- Ward 1974 R. T. Ward, *Pirates in History*. New York 1974.
- Wiedemann 1989 T. Wiedemann, *Greek and Roman Slavery*. New York 1989.

